

DE
P E R F E C T I O N E
 TELESCOPIORVM SECVNDI GENERIS SEV
 ASTRONOMICORVM, VNICAM IMAGINEM
 REALEM CONTINENTIVM.

Auctore

L. E V L E R O.

§. 1.

Cum vnica lens ocularis non sufficiat, vt magis coloratus tolli possit, statim duas lentes oculares introducimus, ita, vt cum lente obiectiua vicaria tres habeamus lentes, ex eadem vitri specie, puta coronaria formatae, quarum distantiae focales sint p , q et r , ideoque $p = \Phi$ et semidiameter aperture primae lentis $= X$, at semidiameter aperture secundae lentis $= \pi q$, tertiae vero $= \pi' r$; vbi litterae π et π' denotant fractiones, siue positiuas, siue negatiuas, quadrantem vnitatis non superantes; vnde pro campo apparente et multiplicatione $= m$ statim habebimus semidiameterum campi $\Phi = \frac{\pi - \pi'}{m + 1}$. Hinc autem si ξ denotet maximam fractionem, quam litterae π et π' habere possunt, ponamus breuitatis gratia $\frac{\pi - \pi'}{m + 1} = M \xi$.

§. 2. Sint iam pro nostris tribus lentibus, distantiae determinatrices a , b , c ; et ϵ , γ eritque

DE TELESCOPIIS ASTRONOMICIS. 449

i. $a = \infty$; $a = p = \Phi$ et $\gamma = \infty$

hincque fiet

$$\frac{1}{q} = \frac{1}{b} + \frac{1}{\epsilon} \text{ et } \frac{1}{r} = \frac{1}{c} + \frac{1}{\gamma} \text{ siue } r = c,$$

hinc autem porro sequentes litterae definiantur

$$P = -\frac{a}{b} \text{ et } Q = -\frac{a}{c}$$

vnde pro data multiplicatione $= m$, ob situm inuersum erit $PQ = -m$, ita, vt litterarum P et Q altera debeat esse positua, altera negatiua; praeterea vtro ponatur

$$B = \frac{a}{b} \text{ et } C = \frac{\gamma}{c} = \infty \text{ vnde fit.}$$

$$\mathfrak{B} = \frac{p}{r + b} \text{ et } \mathfrak{C} = \frac{c}{r + c} = 1,$$

hinc autem vicissim erit

$$b = -\frac{a}{P}, \quad \epsilon = -\frac{B a}{P}, \quad c = +\frac{B a}{P Q} = -\frac{B a}{m}$$

hincque porro

$$q = \mathfrak{B} b = -\frac{\mathfrak{B} a}{P} \text{ et } r = \mathfrak{C} c = -\frac{B a}{m}$$

ex quibus valoribus deducuntur interualla lentium

$$\text{I}^{\circ}; \text{I} - \text{II} = a + b = a(1 - \frac{1}{P}) \text{ et.}$$

$$\text{II}^{\circ}; \text{II} - \text{III} = \epsilon + c = -B a(\frac{1}{P} + \frac{1}{m})$$

quae ambo necessario debent esse positua.

§. 3. Iam consideremus campum adparentem; quem vt reddamus maximum statim sumamus

$$\pi = \xi \text{ et } \pi' = -\xi$$

vt fiat

$$\Phi = \frac{2\xi}{m + 1} \text{ ideoque } M = \frac{2}{m + 1}$$

Tom. XVIII. Nou. Comm. LII qui

qui valor cum in partibus radii sit expressus, ob radium $r = 3437$ min. sumto $\xi = \frac{1}{2}$ erit $\Phi = \frac{1}{m+1}$ minutis primis; nunc vero, pro margine colorato destruendo satisfieri oportet huic aequationi

$$0 = \frac{\pi}{P} - \frac{\pi'}{PQ} \text{ siue } \frac{1}{P} + \frac{1}{PQ} = 0$$

vnde fit

$$Q = -1 \text{ et } P = m$$

hinc autem deductae sunt istae aequationes

$$\frac{m\pi - \Phi}{\Phi} = -P \text{ et } \frac{m\pi - \pi + \Phi}{\Phi} = PQ \text{ quae ob } \pi = \frac{1}{2}; \pi' = \frac{2}{3}$$

et $\Phi = M \xi$ abeunt in has

$$\frac{m - m}{m} = -P \text{ et } -\frac{m - 1 + m}{m} = PQ = -m$$

quae posterior, ob $\xi = 1$ praebet $M = \frac{2}{1+m}$ pro-
sus ut ante; ex illa vero reperitur

$$B = (1 - P)M = -\frac{2(m-1)}{m+1}$$

vnde fit

$$B = \frac{m}{1+m} = -\frac{2(m-1)}{m+1}$$

denique distantia oculi post ultimam lentem est

$$\frac{r}{m} = \frac{m+1}{2m} r.$$

§. 4. Nunc igitur omnia elementa, quibus constructio telescopii continetur, penitus sunt determinata, quae ita se habebunt

$$a = \Phi; b = -\frac{a}{m}; c = +\frac{2(m-1)a}{m^2(m-1)}; e = \frac{2(m-1)a}{m(2m-1)}$$

vnde statim procedunt intervalla lentium

$$I - II = a(1 - \frac{1}{m}); II - III = \frac{2(m-1)a}{m(2m-1)}$$

et distantia

distantiae denique focales erunt

$$p = a; q = \frac{2(m-1)a}{m(m+1)} \text{ et } r = \frac{2(m-1)a}{m(m-1)}$$

§. 5. Formula autem pro confusione tollenda quae ex apertura lentium oritur, si λ , λ' et λ'' denotent numeros arbitrarios, singulis lentibus respondententes, ita se habet

$$\lambda - \frac{1}{f} \left(\frac{\lambda'}{B} + \frac{\lambda''}{BQ} \right) + \frac{1}{B^2 PQ} \left(\frac{\lambda'}{C} + \frac{\lambda''}{CQ} \right)$$

vbi est vti vidimus

$$P = m \text{ et } PQ = -m, B = -\frac{2(m-1)}{m+1}; C = -\frac{2(m-1)}{m(m-1)}$$

$$C = 1 \text{ et } CQ = \infty;$$

Quibus valoribus substitutis prodit ista formula

$$\lambda + \frac{2}{m} \left(\frac{\lambda'(m+1)^2}{(m-1)^2} - \frac{\lambda''(m+1)(m-1)}{(m-1)^2} \right) + \frac{\lambda''(m-1)^2}{m(m-1)^2}$$

Hinc ergo confusio ex secunda et tertia lente nata quam littera Ω sumus complexi erit

$$\Omega = \frac{2}{m} \left(\frac{\lambda'(m+1)^2}{(m-1)^2} - \frac{\lambda''(m+1)(m-1)}{(m-1)^2} \right) + \frac{\lambda''(m-1)^2}{m(m-1)^2}$$

Quia autem his lentibus maximam aperturam tribuimus, cuius sint capaces, numeri λ' et λ'' ex his formulis definiti debent

$$\sqrt{\lambda' - a} = \frac{a - f}{r} (B - \frac{1}{2}) \text{ et } \sqrt{\lambda'' - 1} = \left(\frac{e - e'}{r} \right)^{\frac{1}{2}}$$

vbi pro vitro coronatio est

$$f - e' = 0, 1901924 \text{ et } 1 - \gamma = 9, 3412366$$

invento autem hoc numero Ω , supra ostendimus, quemadmodum lens composita siue duplicata siue triplicata, loco lentis primae substituenda, determinari debeat; quo facto telescopium omnibus numeris erit

DE TELESCOPIIS

454

absolutum. Quia autem hic in genere nihil definire licet, casus aliquot pro datis multiplicationibus euolvamus.

Exemplum primum.

§. 6. Sit multiplicatio $m = 50$, erunt primo litterae

$$P = 50; Q = -1; R = -\frac{1}{2}; \text{ et } B = -\frac{1}{10}$$

hincque

$$I R = (-) 0,2836559; I B = 9,8180389 (-)$$

hinc igitur erunt distantiae determinatrices

$$a = \Phi; b = -\frac{a}{2} = -0,020.a; \bar{c} = 0,01316.a; c = 0,01316.a$$

unde intervalla lentium colliguntur

$$I - II = 0,980.a \text{ et } II - III = 0,02632.a$$

distantiae denique focales

$$p = a; q = 0,98843.a \text{ et } r = 0,01316.a.$$

Quia igitur binae lentes posteriores vtrinque sunt aequae convexae, erit radius vtriusque faciei secundae lentis

$$= 1,06 q = 0,04071 a$$

et tertiae lentis

$$= 1,06 r = 0,01394.a,$$

at locus oculi post lentem tertiam

$$= 0,00671.a,$$

denique semidiameter campi adparentis $= 33'. 41''.$

§ 7.

ASTRONOMICIS.

453

§. 7. Nunc igitur quaerantur numeri λ' et λ'' , et quia est

$$R = -1,92157 \text{ erit } R - \frac{1}{2} = -2,42157$$

unde calculus ita se habebit:

$$I(\frac{c}{r} - 1) = 0,1901924 \quad I(\frac{c}{r} - f) = 0,1901924$$

$$I(R - 1) = 0,3890971 \quad I.2 = 0,3010300$$

$$IV \lambda' - 1 = 0,5782895 \quad IV \lambda'' - 1 = 9,8891624$$

$$I(\lambda' - 1) = 1,1465790 \quad I(\lambda'' - 1) = 9,7783248$$

$$\text{hinc } \lambda' = 15,01455 \quad \text{hincque } \lambda'' = 1,60024$$

quia igitur est

$$I \frac{1}{2} = 8,3010300; I R^2 = 0,8509677 (-)$$

et $I B R = 0,1016957$ tum vero $I \frac{1}{\bar{c} r} = 8,8469806$

hinc calculus pro littera Ω ita instituat

$$I \frac{1}{m} = 8,3010300 \quad I \frac{1}{2} = 8,3010300 \quad I \frac{1}{\bar{c} r} = 8,8469806$$

$$I \lambda' = 1,1765112 \quad I \nu = 9,3412366 \quad I \lambda'' = 0,2041851$$

$$9,4775412 \quad 7,6422666 \quad 9,0511657$$

$$I R^2 = 0,8509677 \quad I B R = 0,1016957 \quad \text{Pars III} = 0,11250$$

$$8,6265735 \quad 7,5405709$$

$$\text{Pars I} = 0,04232 \quad \text{Pars II} = -0,00347$$

unde colligitur numerus $\Omega = 0,15135.$

§. 8. Adhibeamus statim lentem obiectivam triplicatam postremam, utpote perfectissimam, cuius distantia focalis sit $= II$, ac supra vidimus fore

$$\Phi = 1,02311 II = a$$

LFL 3

et

DE TELESCOPIIS

454

et $X = x$; tum vero pro prima lente erit numerus
arbitrarius

$$\lambda = 2, 50862 - 0, 08257 \Omega = 2, 49612,$$

unde patet, ob confusionem ω , numerum λ tam par-
vum immutari, ut effectus in constructione lentis
prorsus evadat insensibilis, unde tuto assumere poterimus

$$\lambda = 2, 50862$$

ita ut huius lentes constructio futura sit

$$\text{Radius faciei anterioris} = 0, 85048 \text{ II.}$$

$$\text{Radius faciei posterioris} = 0, 32689 \text{ II.}$$

Cum igitur hic sit $m = 50$, si capiamus

$$\text{II} = 12\frac{1}{2} = 12, 50 \text{ dig. erit } \alpha = 12, 789 \text{ dig.}$$

hincque deducitur sequens,

CONSTRUCTIO

Tab. IV. Tubi astronomici pro multiplicatione $m = 50$.

Fig. 3. 1°. Lens igitur obiectiva est triplicata, distantiam
focalem habens = $12\frac{1}{2}$ dig. et aperturæ semi-
diametrum = 1 dig.

1°. Eius prima lens coronaria distantiam foca-
lem habet = 5, 569 dig. et ita construatur ut sit

$$\text{Radius faciei anterioris} = 10, 631 \text{ dig.}$$

$$\text{posterioris} = 4, 086 \text{ dig.}$$

2°. Ab huius medio, ad medium secundæ sta-
tuatur intervallum = 0, 283 dig.

3°. Secunda lens crystallina vtrinque æque con-
cava, distantiam focalem habet = 3, 398 dig.
et radium vtrinque faciei = 3, 942.

ASTRONOMICIS.

455

4°. Ab huius medio, vsque ad medium lentis
tertiæ statuatur intervallum = 0, 283.

5°. Tertiæ lentis coronariæ distantia focalis est
= 5, 505 dig. et

$$\text{Radius vtrinque faciei} = 5, 836 \text{ dig.}$$

II. Ab hac lente vsque ad lentem quartam seu
primam ocularem intervallum est = 12, 246

1°. Istius lentis coronariæ vtrinque æqualiter
convexæ distantia focalis = 0, 491 dig.

$$\text{Radius vtrinque faciei} = 0, 520 \text{ dig. et}$$

$$\text{semidiameter aperturæ} = 0, 123 \text{ dig.}$$

2°. Hinc vsque ad lentem ultimam distantia = 0, 337
digitos.

III. Hac autem lens coronaria vtrinque, æque
convexa distantiam habet focalem = 0, 168 dig.

$$\text{Radium vtrinque faciei} = 0, 178 \text{ dig.}$$

$$\text{et semidiametrum aperturæ} = 0, 042 \text{ dig.}$$

Ab hac lente vsque ad oculum distantia = 0, 086 dig.

$$\text{Longitudo totius telescopii} = 13, 516.$$

Semidiameter campi apparentis = $33\frac{1}{2}$, qui apparebit
instar spatii circularis in coelo, cuius radius = $26 \cdot 3$.
Ideoque diameter = $52 \cdot 6$.

§. 9. Circa tubum autem sequentia sunt no-
tanda: primo quod lens ocularis prodieit nimis par-
va, id quod in praxi non satis commodum videbitur,
deinde lens penultima nimis videtur propinqua foco
lentis obiectivæ, scilicet vnius tantum quadrantis di-
giti

giti; vnde verendum est, ne maculae vel striae huius lentis cum representatione obiecti miscantur. Praeterea vero, vt totus campus apparens vbiq; aequelucidus videatur, non sufficit vt semidiameter huius lentis sit πq , sed requiritur vt is sit $\pi q + \frac{\pi}{2}$. His igitur incommodis, vt remedium, afferatur de campo adparente aliquid est remittendum quod, sit si loco π non valorem maximum $\frac{\pi}{2}$ accipiamus, sed tantum eius partem quandam, veluti $\pi = \frac{1}{2} \frac{\pi}{2}$, manente $\pi' = -\frac{1}{2} \frac{\pi}{2}$ sicque erit

$$\Phi = \frac{\frac{1}{2} \frac{\pi}{2}}{m+1} \text{ et } M = \frac{\frac{1}{2} \frac{\pi}{2}}{m+1} = \frac{3}{2(m+1)}$$

§. 10. Posito igitur $\pi = \frac{1}{2} \frac{\pi}{2}$ et $\pi' = -\frac{1}{2} \frac{\pi}{2}$, aequatio pro margine colorato tollendo erit

$$0 = \frac{1}{2} \frac{\pi}{2} + \frac{1}{2} \frac{\pi}{2} \text{ vnde fit } Q = -2 \text{ ergo } P = \frac{\pi}{2}$$

deinde repetitur

$$\frac{\pi}{\Phi} = \frac{\frac{1}{2} \frac{\pi}{2}}{\frac{1}{2} \frac{\pi}{2}} \text{ ideoque } \frac{\pi}{\Phi} = \frac{(m+1)}{1} - 1 = -\frac{\pi}{2} \text{ ideoque}$$

$$\frac{23}{\Phi} = \frac{3 - \frac{1}{2} \frac{\pi}{2}}{m+1} = \frac{6 - 3m}{2(m+1)} \text{ hincque } B = \frac{6 - 3m}{5m - 4}$$

sequentes igitur habebimus determinationes

$$b = \frac{6 - 3m}{m} \frac{\pi}{2} \frac{1}{2} \frac{\pi}{2} = \frac{(6m - 3)}{m} \frac{\pi}{2} \frac{1}{2} \frac{\pi}{2} = \frac{(6m - 3)\pi}{4m}$$

distanciae focales

$$p = a; q = \frac{(6m - 3)\pi}{4m} \text{ et } r = \frac{(6m - 3)\pi}{4m}$$

hinc autem, etsi secundae lenti consulitur, tamen lens ocularis adhuc fit minor quam ante, vnde hac emendatione superestebimus.

§. 11. Quia confuso a lentibus ocularibus oriunda, vix quicquam in lente obiectiva immutat, vel saltem in praxi obseruari nequit; constructionem horum telescopiorum pro omni multiplicatione in genere tradere poterimus. Vtatur igitur iterum lente triplicata postrema, cui tribuimus statim distantiam focalem $\Pi = \frac{\pi}{2}$, et semidiametrum aperturae $= \frac{\pi}{2}$ dig. vnde colligimus

$$\Phi = a = 0, 25578 m \text{ dig.}$$

qui numerus cum in sequentibus lentibus vbiq; occurrat, ponamus breuitatis gratia

$$2 = 0, 25578 \text{ vt sit } a = 2m \text{ et } 29 = 9, 4078666.$$

Quia igitur est $\frac{a}{m} = 2$, et secunda lens tanto intervallo ante primam imaginem constituitur, ete distantia a lente obiectiva usque ad primam ocularem $= \frac{2}{m} - 2$ digitis, tum vero haec lens ocularis habebit distantiam focalem $= \frac{2}{m} - 2$, quae expressio, ob

numerum praegrandem, reducit ad hanc $29 - \frac{29}{m}$ quae in 1, 06 ducta, dabit radium vtriusque faciei; deinde intervallum ab hac lente ad ipsam ocularem erit $\frac{29(m-1)}{m} = 29 - \frac{29}{m}$ dig. tum vero distantia focalis vtriusque lentis $= 29 - \frac{29}{m}$, quae denuo in 1, 06 ducta, praebet radium faciei huius lentis, post quam oculus collocari debet ad distantiam $= \frac{29}{m} - 29 + \frac{29}{m}$ campi autem adparentis semidiameter erit $= \frac{1710}{m+1}$

CONSTRUCTIO GENERALIS

horum telescopiorum pro multiplicatione
quacunque = m .

I. Lens obiectiva constat ex tribus lentibus; habens distantiam focalem = $\frac{2}{7}$ dig. et aperturam semidiametri = $\frac{7}{16}$ dig. ternae autem eius lentes ita determinantur.

1°. Primae lentis coronariae distantia focalis sit = 0, 11137 m dig.

Tum vero radius faciei } anterioris = 0, 21262. m
} posterioris = 0, 08172. m

2°. A medio huius lentis ad sequentem, statuitur intervallum = 0, 00566. m .

3°. Secundae lentis crystallinae concavae distantia focalis est = - 0, 06796. m et

Radius vtriusque faciei = - 0, 07883. m dig.

4°. A medio huius lentis ad tertium, intervallum esto = 0, 00566. m dig.

5°. Tertiae lentis coronariae convexae distantia focalis = 0, 11010. m dig. et

Radius vtriusque faciei = 0, 11671. m dig.

II. Ab hac lente obiectiva vsque ad lentem quartam, statuitur intervallum = $\frac{1}{4} m - 9$ dig.

III. Quartae lentis coronariae convexae distantia focalis est = $29 - \frac{2}{9} m$ et

Radius vtriusque faciei = 1, 06 ($29 - \frac{2}{9} m$).

IV.

IV. Hinc vsque ad lentem ultimam est intervallum = $\frac{1}{4} 9 - \frac{2}{9} m$.

V. Ultimae lentis coronariae convexae distantia focalis est = $\frac{1}{4} 9 - \frac{2}{9} m$ et radius vtriusque faciei = 1, 06 ($\frac{1}{4} 9 - \frac{2}{9} m$).

VI. Ab hac lente ad oculum distantia = $\frac{1}{4} 9 + \frac{2}{9} m$.

VII. Semidiameter campi apparentis = $\frac{12''}{m} + 1$ min.

VIII. Longitudo tubi = $\frac{1}{4} m + \frac{1}{4} 9 - \frac{2}{9} m$ dig.

§. 12. Quoniam in constructione lentis obiectivae triplicatae mensuras praescriptas exactissime exsequi vix licet, imprimis autem intervalla horum lentium accuratissime in praxi deserviri nequeunt, maxime consultum erit: has ternas lentes ita capsulae idoneae includere, vt, opè cochlearum tantillum promoveri, vel a se invicem removeri queant, donec representatio distinctissima obtineatur. Caeterum per se intelligitur, etiam ultimam lentem mobilem relinqui debere, vt ad indolem cuiusque oculi accommodari possit.

DE ULTERIORI

horum telescopiorum perfectione, unica in super lente oculari adiciendo.

§. 13. Praeter primam igitur lentem vicariam, cuius distantia focalis $\Phi = p \pm a$, tres habebimus lentes, quarum distantiae focales sint q , r et s , quibus respondeant distantiae determinantes

b , δ , ϵ , γ et d , δ ; vbi $\delta = \infty$
- M m m 2 ita

ita vt sit $\frac{1}{q} = \frac{1}{b} + \frac{1}{c}$; $\frac{1}{r} = \frac{1}{c} + \frac{1}{d}$ et $\frac{1}{s} = \frac{1}{d}$ siue $s = d$
tum vero ponatur $P = -\frac{c}{b}$; $Q = -\frac{c}{d}$ et $R = -\frac{c}{s}$

atque ob multiplicationem datam $= m$, debbit esse $P \cdot Q \cdot R = -m$, sicque litterarum P, Q et R vna debet esse negativa; praeterea ponatur $\xi = B \cdot b$; $\gamma = C \cdot c$

hincque porro $\mathcal{B} = \frac{r}{r+b}$ et $\mathcal{C} = \frac{c}{r+c}$

ita vt sit $q = \mathcal{B}b$; $r = \mathcal{C}c$ et $s = d$

ex his autem litteris vicissim erit $b = -\frac{r}{\mathcal{B}}$; $c = \frac{r \mathcal{C}}{r+c}$; $d = -\frac{r \mathcal{C}}{r+c}$
 $\xi = -\frac{r \mathcal{C}}{r+c}$; $\gamma = \frac{r \mathcal{C} c}{r+c}$; $\delta = \infty$

vnde intervalla lentium erunt I - II $= c(1 - \frac{1}{b})$; II - III $= -\frac{r \mathcal{C}}{r+c}(1 - \frac{1}{d})$;
III - IV $= \frac{r \mathcal{C} c}{r+c}(1 - \frac{1}{d})$.

§. 14. Quod si iam semidiametri aperturarum ternarum lentium statuatur:

$$\pi q; \pi' r \text{ et } \pi'' s \text{ erit semidiameter campi adparentis } \Phi = \frac{\pi - \pi' + \pi''}{m+1}$$

tum vero erit $\mathcal{B} \frac{\pi - \Phi}{\Phi}$

$$\mathcal{B} \frac{\pi - \Phi}{\Phi} = P \text{ siue } \mathcal{B} = \frac{\Phi(1-P)}{\pi - \Phi}$$
$$\mathcal{C} = \frac{\Phi(PQ - \delta) + \pi}{\pi - \Phi}$$
$$\mathcal{D} = \frac{\pi - \pi' + \pi - \Phi}{\Phi} = -PQR; \mathcal{D} = \frac{\Phi(-PQR) - \pi + \pi'}{\pi}$$

ex quibus valoribus vicissim colligimus $B = \frac{\mathcal{B}}{1-\mathcal{B}}$; $C = \frac{\mathcal{C}}{1-\mathcal{C}}$; $D = \frac{\mathcal{D}}{1-\mathcal{D}} = \infty$; ob $\mathcal{D} = 1$ sicque omnia elementa per litteras P, Q et R erunt expressa; vbi autem omnia requiritur vt intervalla lentium prodeant positiva.

§. 15. Iam si ξ fuerit maximus valor, quem litteris π , π' et π'' tribuere licet, pro quo assumi potest $\xi = \frac{1}{2}$; vt maximum campum adparentem obtineamus, statuamus $\pi = \xi$; $\pi' = -\xi$ et $\pi'' = +\xi$

vt prodeat $\Phi = \frac{\xi \xi}{m+1}$ vnde fit $M = \frac{\xi}{m+1}$ et $\Phi = M \xi$

hinc igitur sumendo $\xi = \frac{1}{2}$, in minutis primis fiet $\Phi = \frac{1}{2(m+1)}$ min. $= \frac{37.5}{m+1}$ min.

Ex his igitur valoribus nascimur $\mathcal{B} = (1-P)M$; $\mathcal{C} = M(1-PQ) - 1$; $\mathcal{D} = M(m+1) - 2 = 1$ vi primae conditiones requirunt.

§. 16. Pro margine autem colorato tollendo huic aequationi satisfieri oportet $\frac{\pi - \pi'}{P} + \frac{\pi''}{PQ} + \frac{\pi''}{PQR} = 0$

quae ergo abit in hanc $\frac{1}{P} + \frac{1}{PQ} + \frac{1}{PQR} = 0$ siue in hanc $1 + \frac{1}{Q} + \frac{1}{QR} = 0$ cum $M = 3$

cum nunc litterarum P, Q et R una debeat esse negativa, sit

$$Q = -k, \text{ eritque } 1 - \frac{1}{kR} = 0$$

unde reperitur

$$R = \frac{1}{k-1}; \text{ sicque fiet } PQR = -\frac{rk}{k-1} = -m$$

ideoque $P = \frac{m(k-1)}{k}$, ubi notandum, ut R fiat positivum esse debere $k > 1$; qua conditione etiam littera P fiet positiva; hinc igitur nascimur

$$B = M \left(1 - \frac{m(k-1)}{k} \right) = \frac{rk - sm(k-1)}{k(m+1)}$$

$$C = M \left(1 + m \left(\frac{k-1}{k} \right) - 1 \right) = \frac{1+m(k-1)}{m+1}$$

§. 17. Hic primo patet, litteram B esse negativam, unde etiam B erit numerus negativus; deinde etiam numerus C erit positivus, dummodo non fuerit $3k < 4$, hincque erit

$$C = \frac{1+m(k-1)}{m+1}$$

qui numerus est positivus si fuerit $3k < 5$, siue $k < \frac{5}{3}$ attamen $k > \frac{4}{3}$ sin autem esset $k < \frac{4}{3}$, numerator foret negativus, et denominator maneret positivus, ideoque hoc casu C fieret negativum; hinc intervalla lentium ita se habebunt

$$I - II = a \left(1 - \frac{k}{m(k-1)} \right)$$

quod certe est positivum ob $k > 1$

$$II - III = -\frac{3ka}{m(k-1)} (1+k)$$

quod ut fiat positivum, littera B debet esse negativa, quod fit si fuerit $k > \frac{4}{3}$

$$III - IV = -\frac{3ca}{m(k-1)} (2-k)$$

quia

quia nunc B est quantitas positiva, ita inquiratur ut sit $C(a-k)$ positivum, unde patet si fuerit $k < 2$ tum C debere esse positivum; sin autem esset $k > 2$ tum C esse debere negativum, id quod sponte accidit.

Casus I. §. 18. Hic ergo duo casus occurruerunt, prout k fuerit vel < 2 vel > 2 ; sit igitur primo $k < 2$ atque ut C fiat positivum, esse debet $k > \frac{4}{3}$ et $k < \frac{5}{3}$.

Casus II. At si $k > 2$, tum C fiat negativum. Operae igitur pretium erit hos casus exemplo illustrasse.

Casus prior

quo $k > \frac{4}{3}$ et $k < \frac{5}{3}$.

§. 19. Sumamus igitur $k = \frac{3}{2}$ erit $P = \frac{1}{2}m$, $Q = -\frac{3}{2}$ et $R = 2$; porro

$$B = \frac{\frac{3}{2}m}{\frac{3}{2}m+1} = \frac{3(m-1)}{3m+1} \text{ et } C = \frac{1+m}{\frac{3}{2}m+1}$$

hinc autem intervalla lentium procedunt:

$$I - II = a \left(1 - \frac{1}{m} \right)$$

$$II - III = \frac{3(m-2)}{2m(m-1)} a$$

$$III - IV = \frac{(m-3)(m+1)}{2m(m-1)(m-2)} a$$

quae ergo omnia sunt positiva; deinde vero habebimus

$$b = -\frac{3a}{m}; \quad c = +\frac{3(m-1)a}{2m(m-1)}; \quad d = \frac{(m-1)a}{m(m-2)}$$

$$\gamma = \frac{(m-2)(m+1)a}{2m(m-1)(m-2)}; \quad \delta = \frac{(m-1)(m+1)a}{2m(m-1)(m-2)}$$

hinc-

Hincque colliguntur distantiae focales

$$q = \frac{s(m-s)}{m(m+1)} a; \quad r = \frac{(m-s)(m+1)}{2m(m-s)(m+1)} a; \quad s = -\frac{(m-s)(m+1)}{2m(m-s)(m+1)} a$$

sique ultima lens fieret concava, vnde distantia oculi etiam prodiret negativa, ita, vt campum adparentem nequidem tueri liceret.

Casus posterior

quo $k > 2$.

§. 20. Sit igitur $k = \frac{1}{2}$ erit $P = \frac{1}{2}m$; $Q = -\frac{1}{2}$

et $R = \frac{1}{2}$; porro fit

$$B = \frac{1-s}{2m} a; \quad C = \frac{1+s}{2m} a; \quad D = \frac{1-s}{2m} a$$

deinde vero

$$b = \frac{s}{2m} a; \quad c = \frac{s(m-s)}{m(m-s)} a; \quad f = \frac{(s-m-s)}{m(m-s)} a;$$

$$\gamma = -\frac{(s-m-s)(m+1)}{m(m-s)(m+1)} a; \quad d = +\frac{s(m-s)(m+1)}{2m(m-s)(m+1)} a$$

hinc intervalla lentium

$$I - II = a \left(1 - \frac{s}{m}\right); \quad II - III = \frac{s(m-s)}{m(m-s)} a;$$

$$III - IV = \frac{(s-m-s)(m+1)}{2m(m-s)(m+1)} a$$

denique distantiae focales

$$q = \frac{s(m-s)}{m(m+1)} a; \quad r = \frac{(m-s)(m+1)}{2m(m-s)(m+1)} a; \quad s = -\frac{s(m-s)(m+1)}{2m(m-s)(m+1)} a.$$

§. 21. Quoniam igitur hic casus ad praxin videtur accommodatus, sumamus quoque $k = 3$ eritque

$$P = \frac{3}{2}m; \quad Q = -3 \text{ et } R = \frac{1}{2} \text{ hinc}$$

$$B = \frac{1-s}{m+1} a; \quad C = \frac{1+s}{m+1} a; \quad D = -\frac{(1+s)m}{m+1} a$$

porro

porro vero

$$b = -\frac{s}{m} a; \quad c = \frac{s(m-s)}{m(m-s)} a; \quad f = \frac{(s-m-s)(m+1)}{m(m-s)(m+1)} a;$$

$$\gamma = -\frac{(s-m-s)(m+1)}{2m(m-s)(m+1)} a; \quad d = \frac{s(m-s)(m+1)}{2m(m-s)(m+1)} a$$

et intervalla lentium

$$I - II = a \left(1 - \frac{s}{m}\right); \quad II - III = \frac{s(m-s)}{m(m-s)} a;$$

$$III - IV = \frac{(s-m-s)(m+1)}{2m(m-s)(m+1)} a$$

at distantiae focales erunt

$$q = \frac{s(m-s)}{m(m+1)} a; \quad r = \frac{(s-m-s)(m+1)}{2m(m-s)(m+1)} a; \quad s = -\frac{(s-m-s)(m+1)}{2m(m-s)(m+1)} a.$$

§. 22. Huic autem casui postremo, precedens quo $k = \frac{1}{2}$ merito antefertur; quia pro ultima lente maiorem praebet distantiam focalem, vnde operae pretium erit eum ad praxin accommodare; id quod facile vt supra in genere praestabitur: dum loco lentis obiectivae lens illa triplicata perfectissima praestitur. Summa scilicet distantia focali $II = \frac{1}{2}$ digiti, et $x = \frac{1}{20}$ dig. tum vero posito M ante $Q = 0, 25578$ capi debet $a = 9m$ dig. existente $l/9 = 9, 4078666$; quia autem ex ternis lentibus posterioribus maior confusio hacti potest, prima lens quadam correctione egebit, vnde pro eius constructione statuamus

$$\text{Radium faciei anterioris} = 0, 21262; \quad m + f$$

$$\text{posterioris} = 0, 08172; \quad m + g$$

ubi quantitates f et g ex unico exemplo definire licebit.

§. 23. Sumamus igitur multiplicationem $m = 50$, indeque computentur sequentes valores numerici

P	= 30	/P	= (+) 1,4771213
PQ	= -75	/PQ	= (-) 1,8750613
PQR	= -50	/PQR	= (-) 1,6989700
B	= -17	/B	= (-) 0,2319491
B	= -17	/B	= (-) 9,7996402
B	= -17	/B	= (+) 0,0315893
B	= -17	/B	= (+) 0,5404031
C	= 57	/C	= (-) 0,1476027
C	= 57	/C	= (-) 0,6880058

§. 24. Iam pro tribus lentibus postremis, quia utrinque debent esse aequae convexae, quaerantur numeri respondentes λ' , λ'' et λ''' ex formulis

$$\sqrt{\lambda' - 1} = \frac{c-d}{r} (B - 1); \sqrt{\lambda'' - 1} = \frac{c-d}{r} (C - 1)$$

$$\text{et } \sqrt{\lambda''' - 1} = \frac{c-d}{r} 1,$$

quia igitur

$$B - 1 = -\frac{17}{57} \text{ et } C - 1 = \frac{56}{57}$$

inde calculus ita se habebit.

$\sqrt{\frac{c-d}{r}}$	= 0,1901924	$\sqrt{\frac{c-d}{r}}$	= 0,1901924
175	= 1,8750613	$\sqrt{\lambda' - 1}$	= 2,0043214
	2,0652587		2,1945138
134	= 1,5314789	34	= 1,5314789
$\sqrt{\lambda' - 1}$	= 0,5337748	$\sqrt{\lambda'' - 1}$	= 0,6630349
$\sqrt{\lambda' - 1}$	= 1,0675496	$\sqrt{\lambda'' - 1}$	= 1,3260698
hinc λ'	= 12,68290	hinc λ''	= 22,18700

At pro ultima lente erit ut ante $\lambda''' = 1,60024$

§. 25.

§. 25. Nunc autem pro calculo confusionis ponamus brevitatis gratia

$$\frac{1}{\Omega} = M \text{ et } \frac{1}{\Omega'} = N$$

$$\Omega = -\frac{1}{\frac{1}{\Omega}} + \frac{1}{\frac{1}{\Omega'}} + M \left(\frac{1}{\Omega} + \frac{1}{\Omega'} \right) + N \lambda''$$

ubi ergo erit $\frac{1}{\Omega} = 8,5228787$; $\frac{1}{\Omega'} = 8,7260181$; $\frac{1}{N} = 8,4593013$ vnde calculus ita se habebit

$\frac{1}{\Omega}$	= (-) 8,5228787	$\frac{1}{\Omega'}$	= 8,7260181	$\frac{1}{N}$	= 8,4593013
$\frac{1}{\Omega}$	= 1,1032186	$\frac{1}{\Omega'}$	= 1,3450986	$\frac{1}{N}$	= 0,2041851
$\frac{1}{\Omega}$	= (-) 9,6260973		0,0711167		8,6634864
$\frac{1}{\Omega}$	= (-) 0,6958473	$\frac{1}{\Omega}$	= 1,0212093	ideoque	0,04608
	(+) 8,9302500		8,4499074		
ergo	+ 0,08516	ergo	+ 0,02818		

$\frac{1}{\Omega}$	= (-) 8,5228787	$\frac{1}{M}$	= 8,7260181
$\frac{1}{\Omega}$	= (+) 9,3412366	$\frac{1}{\Omega}$	= 9,3412366
	(-) 7,8641153		8,0672547
$\frac{1}{\Omega}$	= (+) 0,0315893	$\frac{1}{C}$	= (-) 0,6880058
	(-) 7,8325260		(-) 7,3792489
ergo	(-) 0,00680	ideoque	= (-) 0,00239

hinc igitur erit $\Omega = 0,15023$.

§. 26. Hoc igitur valore invento erit pro prima, tertiarum lentium obiectuarum $\lambda = 2,50862 - 0,08257 \Omega$ sive $\lambda = 2,49622$

N n n 2

hinc

hinc

$$\lambda - 1 = 1,49622 \text{ et } \sqrt{\lambda - 1} = 1,22320,$$

quocirca pro radio faciei anterioris istius lentis erit denominator = 0,57122; numerator autem erit

$$= 0,48154 \text{ II} = 6,0190$$

unde radius huius faciei fit = 10,5374, quem supra supposuimus.

$$= 0,21262 \cdot m + f = 10,631 + f$$

unde concludimus $f = -0,094 \text{ dig.}$

§. 27. Simili modo pro facie posteriore erit denominator 1,46812; numerator vero manet vt ante = 6,0190, unde ipse radius colligitur = 4,0998 dig. quem supposuimus ante

$$= 0,08172 \cdot m + g = 4,086 + g$$

unde concluditur fore $g = 0,0138$. Nunc igitur demum certi sumus, hanc correctionem tam esse parvam, vt omnem industriam artificis effugiat.

§. 28. Prosequatur igitur constructionem huius telescopii, quod omnibus numeris absolutum videri potest; et cum sit $a = 9m$, existente $g = 0,2578$: secunda lens ante imaginem lentis obiectione statui debet intervallo $= -b = 9 \text{ dig.}$ ideoque post lentem obiectionem triplicatam secunda lens collocari debet ad distantiam $= i \cdot m - 9$; deinde distantia huius secundae lentis a tertia erit

$$= \frac{79(5m-9)}{10m-10} = \frac{109}{m}$$

at

at distantia tertiae lentis ad quartam

$$= \frac{(5m-9)(5m+9)}{5(5m-9)(5m+9)} = \frac{1}{5} = 0,2 \text{ dig.}$$

tum vero erit secundae lentis distantia focalis

$$= \frac{(5m-9)g}{m+1} = 3,9 - \frac{0,9}{m} \text{ dig.}$$

tertia autem lentis distantia focalis

$$= \frac{(5m+9)(5m-9)}{5(5m+9)(5m-9)} = \frac{1}{5} = 0,2 \text{ dig.}$$

ultima denique lentis distantia focalis est

$$= \frac{2,9(5m-9)(5m+9)}{2(5m-9)(5m+9)} = \frac{2,9}{2} = 1,45 \text{ dig.}$$

denique distantia oculi

$$= \frac{m+1}{5} = \frac{1}{5} = 0,2 \text{ dig.}$$

et semidiameter campi apparentis = $\frac{172m}{m+1}$, qui apparebit instar spatii eteularis in caelo, cuius semidiameter est $36^\circ.33'$ ideoque diameter = $73^\circ.6'$.

CONSTRUCTIO GENERALIS

Taborum Astronomicorum, perfectissimorum, sex lentibus instructorum, pro multiplicatione quacunque m .

I. Lens obiectionis constat ex tribus lentibus, habens distantiam focalem = $\frac{7}{5} \text{ dig.}$ et aperturam semidiametri = $\frac{7}{5} \text{ dig.}$ tertiae autem lentis ita determinantur.

Tab. IV. Fig. 4

1. Primae lentis coronariae distantia focalis fit = 0,1137 $\cdot m \text{ dig.}$

Tum vero radius faciei anterioris = 0,21262 $\cdot m - 0,094 \text{ dig.}$
 posterioris = 0,08172 $\cdot m + 0,044 \text{ dig.}$
 N n n 3

2°. A medio huius lentis vsque ad medium sequentis, statuat^r intervallum = 0,00566 m.

3°. Secundae lentis crystallinae distantia focalis = - 0,06796 m et

Radius vtriusque faciei = - 0,07883 m dig.

4°. A medio huius, ad sequentem intervallum = 0,00566 m.

5°. Tertiae lentis coronariae distantia focalis = 0,11010 m et

Radius vtriusque faciei esto = + 0,11671 m dig.

II. Ab hac lente obiectiva vsque ad lentem quartam, statuat^r intervallum $\frac{1}{2} m$ - 0,426 dig.

III. Quartae lentis coronariae convexae distantia focalis est = 0,767 - $\frac{2,041}{m}$ dig. et radius vtriusque faciei = 0,813 - $\frac{2,167}{m}$ dig.

IV. Hinc vsque ad quintam, intervallum esto = 0,383 - $\frac{2,265}{m}$ dig.

V. Huius lentis coronariae convexae distantia focalis est = 0,383 - $\frac{0,552}{m}$ dig. et radius vtriusque faciei = 0,406 - $\frac{0,261}{m}$ dig.

VI. Hinc, ad lentem vltimam intervallum = 0,076 - $\frac{0,522}{m}$ dig.

VII. Vltimae lentis coronariae convexae distantia focalis = 0,230 - $\frac{0,270}{m}$ dig. et radius vtriusque faciei = 0,244 - $\frac{0,226}{m}$ dig.

VIII.

VIII. Hinc, vsque ad oculum intervallum statuat^r = 0,076 - $\frac{0,005}{m}$.

IX. Semidiameter campi adparentis = $\frac{3320}{m+1}$ min. qui instar spatii circularis in coelo cernatur, cuius diameter = 73°. 6. min.

Caeterum tribus lentibus postremis tanta tribuatur apertura, quantam per figuram admittunt, cuius semidiameter circiter est quarta distantiae focalis cuiusque lentis. Denique, quia hic binae lentes postremae reuera vicem gerunt lentis ocularis: consultum erit, eas ambas eidem capsulae mobili includere quae ad indolem cuiusque oculi adcommodari possit.

DE